

Stina Forsberg

Datum

2019-10-02

Vår beteckning

ÅON 19/0087

Er beteckning

Socialkontoret

Äldre- och omsorgsnämnden

stina.forsberg@upplands-bro.se

Medborgarförslag om broddar till personer över 70 år

Förslag till beslut

1. Äldre- och omsorgsnämndens beslut § 52 den 23 september 2019 återkallas.
2. Äldre- och omsorgsnämnden avslår medborgarförslag om broddar till kommuninvånare över 70 år på grund av för hög kostnad, brist på evidens samt att ett sådant beslut kan strida mot likabehandlingsprincipen i kommunallagen.

Sammanfattning

Den 28 november 2017 inkom ett medborgarförslag till Upplands-Bro kommun avseende gratis broddar till alla som fyllt 70 år. Kommunfullmäktige beslutade den 14 februari 2018 § 6 att överlämna detta medborgarförslag för beslut till Socialnämnden. Socialnämnden har efter detta delats upp i två nämnder, den 1 januari 2019, och från och med det överlämnades de handlingar som tillhörde Socialnämnden till Äldre- och omsorgsnämnden i de fall handlingarna hade anknytning till de verksamheter som Äldre- och omsorgsnämnden övertog från Socialnämnden. Äldre- och omsorgsnämnden ska därför besluta i medborgarförslaget då förslaget rör Äldre- och omsorgsnämndens verksamhetsområde. Äldre- och omsorgsnämnden fattade beslut om yttrande den 23 september men eftersom kommunfullmäktige tilldelat Äldre- och omsorgsnämnden medborgarförslaget för beslut behöver det tidigare beslutet återkallas och ett nytt tas. Socialkontoret har genomfört en inventering utav Upplands-Bro kommun befintliga arbete avseende fallprevention samt gjort en omvärldsbevakning i kommunerna Järfälla, Stockholms stad samt Södertälje för att besvara detta medborgarförslag

Beslutsunderlag

- Socialkontorets tjänsteskrivelse den 2 oktober 2019
- Bilaga 1 - Kommunfullmäktiges beslut § 6 den 14 februari 2018
- Bilaga 2 - Medborgarförslag om gratis broddar den 11 november 2017

Ärendet

Den 28 november 2017 inkom ett medborgarförslag till Upplands-Bro kommun avseende broddar till alla som fyllt 70 år. Förslaget lyder som följande:

”Fick höra att Järfälla kommun delar ut gratis broddar till alla som fyllt 70. Tycker att detta är ett mycket bra initiativ av dem. Mitt förslag är att detta även blir verklighet i vår kommun. Jag tycker man kan se detta som en investering för att slippa framtida skador och lidanden.”

Kommunfullmäktige beslutade den 14 februari 2018 § 6 att överlämna detta medborgarförslag för beslut till Socialnämnden som när beslut togs hade ansvar för frågor rörande äldre. Socialnämnden har efter detta delats upp i två nämnder, en Socialnämnd och en Äldre- och omsorgsnämnd, vilket innebär att Socialnämnden inte längre har mandat att besluta i frågor som ingår i Äldre- och omsorgsnämndens verksamhetsområde. Detta är anledningen till att medborgarförslaget behandlas av Äldre- och omsorgsnämnden.

Socialkontoret har genomfört en inventering utav Upplands-Bro kommun befintliga arbete avseende fallprevention samt gjort en omvärldsbevakning i kommunerna Järfälla, Stockholms stad samt Södertälje för att besvara detta medborgarförslag.

Fallolyckor, ett samhällsproblem

Enligt Socialstyrelsen är fallolyckor ett stort samhällsproblem. En fallolycka är en händelse som leder till att en person oavsiktligt landar på marken eller golvet. Cirka 70 000 personer skadar sig så allvarligt efter ett fall att de blir inlagda på sjukhus. De flesta utav dem som skadar sig är personer som är 80 år och äldre. Under 2016 dog 153 individer över 65 år utav skador som var orsakade av fallolyckor i Stockholms län (en minskning med 12 individer sedan 2015, 165 stycken.)¹

Socialstyrelsen för fram att fall kan ge allvarliga fysiska skador men även ge individen psykologiska problem såsom fallrädsla, svårigheter att röra sig samt ökat beroende utav andra. Vidare anser Socialstyrelsen att äldre personer faller bland annat på grund utav gångsvårigheter, låg kroppsvikt, dålig syn, faror i miljön, dålig balans och läkemedel som påverkar balans. Ofta är det flera utav dessa orsaker tillsammans som leder till ett fall.

Upplands-Bro kommuns arbete med fallprevention

När en boende ska flytta in på ett särskilt boende görs alltid en riskbedömning för fallolyckor. Risken för fall identifieras samt om det finns någon bakomliggande sjukdom som kan öka fallrisken.

---

¹ <http://www.socialstyrelsen.se/fallolyckor/statistikomfallolyckor> läst den 1 april 2018

Kommunens arbetsmarknadsenhet erbjuder en Fixartjänst till alla invånare som är över 70 år. Fixartjänsten hjälper de äldre med praktiska saker i deras hem som kan innebära en risk för fall eller halkolyckor. Tjänsten är kostnadsfri och vänder sig även till dem som bor på särskilt boende för äldre eller på servicehus. Exempel på tjänster som erbjuds är byte av batterier och glödlampor, sätta upp gardiner, tavlor eller lampor, lägga halkskydd under mattor samt källsortering, bärhjälp och bortforsling. Fixartjänsten gör inget som kräver behörighet eller fackkunskap, ingår i fastighetskötarens eller hemtjänstens arbetsuppgifter eller ”Utetjänster”, det vill säga på altanen eller i trädgården.

Även Socialkontorets Förebyggande enhet arbetar mycket med att förebygga fallolyckor. På dagverksamheten erbjuds det morgongymnastik varje dag med bland annat balansövningar utformade utav en sjukgymnast samt gemensamma promenader 1–2 gånger per dag. På Träffverksamheten i Bro respektive Kungsängen arbetar de med fallprevention genom gymnastik varje fredag där de genomför balansövningar samt en promenadgrupp som promenerar gemensamt en gång per vecka. På Förebyggande enhetens grupper för dem med demensdiagnos genomförs även en halvtimmes fysisk aktivitet per vecka i syfte att förebygga fall hos målgruppen.

Upplands-Bro kommun deltar i den nationella kampanjen Balansera mera som anordnas under den första veckan i oktober. Det är Socialstyrelsen som står bakom kampanjen som uppmärksammar hur individen själv kan minimera risken för fallolyckor. Under den 3 oktober genomfördes en eftermiddag i Kulturhuset med olika aktiviteter. Deltagarna fick till exempel mäta sitt blodtryck, få svar på frågor om träning, mat samt om säkerhet i sin vardag. Eftermiddagen avslutades med en föreläsning utav en sjukgymnast, en sjuksköterska och en arbetsterapeut från kommunens hälso- och sjukvårdsenhet om hur om man själv kan minska risken för fallolyckor.

Utöver detta arbete så har även Äldre- och omsorgsnämnden under nämndmålet ”Utveckla de förebyggande verksamheterna för ett hälsosamt åldrande för alla” följande indikator: Minska antalet fallskador inom Äldre- och omsorgsnämndens verksamheter i jämförelse med föregående år.

I verksamhetsrapport delår 2 framkommer det bland annat att hemtjänsten har arbetat med att minimera risken för fallskador hemma hos brukare. Vid förhöjd fallrisk tas kontakt med hemrehabilitering och vid fall i hemmet tas kontakt med primärvården. Vård- och omsorgsboendena deltar i Balansera mera kampanjen och utbildar personal, anhöriga och boende inom fallprevention.

På Kvistaberg, där dagverksamheten bedrivs, har halkskydd införskaffats till trapporna för att förebygga fall. Där finns även rullatorer för såväl inomhus- som utomhusbruk. Under hösten anordnar förebyggande enheten för äldre balanstema för alla äldre som bor i kommunen.

Hur har andra kommuner ställt sig till liknande medborgarförslag?

Nedan redovisas hur kommunerna Järfälla, Stockholms Stad samt Södertälje ställt sig till liknande medborgarförslag om gratis broddar till äldre. Järfälla införde sitt projekt med gratis utdelning vintern 2017/2018, Stockholm Stad har genomfört samt utvärderat sitt projekt och Södertälje utredde frågan under hösten 2017.

Järfälla

2015 inkom det ett medborgarförslag i Järfälla kommun där förslagsställaren ville att alla medborgare över 65 år skulle erbjudas gratis broddar. Kommunen ställde sig positivt till medborgarförslaget och ansåg att gratis broddar till äldre kan ses som en förebyggande åtgärd mot fallolyckor. I Järfällas utredning görs en omvärldsbevakning som visar på kommuner som infört gratis broddar samt utvärderat försöken. Utredningen visar på att de äldre har ökat sin fysiska aktivitet och att många har känt sig säkrare och tryggare med hjälp av broddarna när de vistas ute. Det går dock inte att se om antalet halkolyckor minskat på grund av broddarna.

Medborgarförslaget om gratis broddar genomfördes under vintern 2017/2018. Kommunen har drygt 12 000 medborgare som är över 65 år och som är skrivna i kommunen. Inga andra krav ställdes för att kunna ta del utav broddarna. Kommunen saknade avtal med en leverantör för broddar vilket bidrog till att de fick genomföra en upphandling.

Järfälla räknade på att broddar kostar mellan 69 kr till 249 kr per par. Om alla över 65 år tar emot broddar som kostar 69 kr styck blir kostnaden för kommunen det första året 828 000kr. Om alla över 65 år tar emot broddar som kostar 150 kr paret blir kostnaden 1,8 mnkr. Följande år blir kostnaden lägre beroende på hur många som blir 65 år alternativt flyttar in till kommunen. Då kommunen precis påbörjat försöket har ingen utvärdering genomförts ännu. Tjänstepersoner meddelar dock att kommunen har fått en hel del klagomål på att broddarna inte varit anpassade för äldre, varit för trånga samt att de varit slut när de äldre ska hämta ut dem.

Stockholms stad

Stockholms stad genomförde en försöksverksamhet 2016 med att erbjuda kostnadsfria broddar till alla över 75 år som har hemtjänst och/eller trygghetslarm. Syftet med försöket var att öka tryggheten under vintertid samt att minska halkolyckor och fallskador bland äldre. Utvärderingen utav projektet visar att stadsdelsförvaltningarna tillsammans delade ut cirka 7 200 broddar under 2016, vilket är cirka 48 % utav målgruppen. 2017 fanns cirka 5000 broddar kvar som delades ut under hösten samma år. Synpunkter som inkom till Stockholm stad var att broddarna borde ha delats ut till samtliga personer över 65 år. Staden har dock gjort bedömningen att för att kunna ge stöd eller

liknande till enskilda måste det enligt likställighetsprincipen finnas ett lagstöd som tillåter detta. Därav delas broddarna ut som en form av bistånd enligt socialtjänstlagen. Det inkom även klagomål på att broddarna varit svåra att justera samt att distributionen krävt mycket personal för administration och organisering. Positiva effekter har enligt staden varit att de äldre har fått kännedom om de sociala träffpunkterna för äldre då staden haft distributionen utav broddarna på dessa ställen.

I Stockholms stads utvärdering utav projektet framgår att det inte har varit möjligt att utvärdera om försöket minskat antalet fallolyckor. Försöket har mer haft en viktig funktion för att uppmärksamma äldre och deras anhöriga om vikten att använda broddar vintertid. Vidare anser Stockholm stad att en av de viktigaste åtgärder som staden kan vidta för att förebygga fallolyckor utomhus är att säkerställa att allmänna trottoarer och gångvägar är skottade och sandade samt se till att de underhålls kontinuerligt så att det ej finns hål i asfalten eller dylikt.

Slutsatsen i utvärderingen är att staden och landstinget bör utveckla ett samarbete kring individuella fallriskbedömningar i sitt arbete med fallprevention hos målgruppen. Dessa fallriskbedömningar kan ske i form av riskbedömningar i hemmet eller genom läkemedelsgenomgångar, synkontroller med mera.

Södertälje

Under 2017 behandlade Kommunfullmäktige i Södertälje ett ärende avseende gratis broddar till äldre. Kommunförvaltningens förslag till beslut var att ”medel till gratis broddar, till personer 70 år och äldre, inte anslås på grund av för hög kostnad, brist på evidens och att ett sådant beslut kan strida mot likabehandlingsprincipen i kommunallagen”. Ärendet återremitterades med uppdraget att se över hur Södertälje ska bidra till att minska fallolyckorna bland äldre. I uppdraget ingick att genomföra en kunskapssammanställning och analysera om ytterligare åtgärder ska vidtas för att minska fallolyckorna bland äldre i kommunen. Social- och omsorgskontorets rapport ”Fallprevention och gratis broddar” den 3 oktober är en gedigen utredning och kunskapssammanställningen om arbetet med fallprevention i Sverige samt i Södertälje.

Av Södertäljes kunskapssammanställning framgår det att kostnaden, förekomsten och konsekvenser av fallolyckor är omfattande både för individen och för samhället samt att arbetet med fallprevention bör bedrivas långsiktigt och systematiskt. I rapporten sammanställs de viktigaste förebyggande insatserna som kommun/landsting kan göra enligt SKL: rapport ”Fallskador för äldre” ifrån 2009. Insatserna är bland annat:

- Kommunal plan i nära samarbete med landstinget
- Utbildning/information till både äldre och personal

- Individuell riskbedömning för personer med ökad fallrisk
- Förebyggande insatser på särskilda boenden/sjukhus
- Läkemedelsgenomgångar
- Sekundärprevention för individer som redan fallit en gång
- Snöröjning/sandning/bra utebelysning
- Fysisk träning även för gamla

Södertälje kommun kommer till slutsatsen i sin kunskapssammanställning att det sällan är en särskild orsak till att personer faller utan flera faktorer samverkar som exempelvis läkemedel, balans, dålig syn eller dåligt underlag.

Balansera mera

2015 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram en webbaserad utbildning om hur fallolyckor kan förebyggas inom hälso- och sjukvård samt inom social omsorg. Kampanjen heter Balansera mera och finns på Socialstyrelsen hemsida. Allting är kostnadsfritt att ladda ned och innehåller informationsbroschyrer, utbildningsmaterial, checklistor, filmer och tipsfrågor med mera. Informationsbroschyerna har tagits fram för att ge tips och råd till individer över 55 år för att förhindra fallolyckor i vardagen. Kampanjen har tre teman: mat, motion och medicin. Enligt Socialstyrelsen kan många fallolyckor förhindras genom att äta näringsriktigt, träna styrka och balans samt se över sitt medicinintag. Broschyerna finns översatta till över 20 olika språk samt på lättläst svenska.

Socialstyrelsens webbutbildning inom Balansera mera har till syfte att öka kunskapen om fallprevention samt till att uppmuntra ett teambaserat, systematiska arbete för att förebygga fallhändelser och olyckor. Webbutbildningen riktar sig till dem som jobbar inom hälso- och sjukvård och social omsorg, till exempel omsorgspersonal, sjuksköterskor, biståndshandläggare samt fysioterapeuter och arbetsterapeuter.

Socialkontorets synpunkter

Socialkontoret instämmer i Södertälje kommuns beslut och bedömning om att inte anslå medel till gratis broddar på grund utav för hög kostnad, brist på evidens samt att ett sådant beslut kan strida mot likabehandlingsprincipen i kommunallagen. Stockholm stad valde under sin försöksperiod att ge broddarna som biståndsbeslut till alla invånare över 75 år som har hemtjänst och/eller trygghetslarm för ej strida mot denna princip.

Socialkontoret har tillgång till befolkningsstatistik för invånarantalet i kommunen avseende åldersgrupperna 65–74 år, 75–79 år samt 80-w. Kontoret kan tyvärr inte ta reda på hur många invånare som är 70-w utan väljer att räkna på samtliga invånare över 65 år. Om samtliga invånare över 65 år erbjuds gratis broddar och uträkningen grundar sig på samma antaganden som Järfälla, dvs

69 kr respektive 150 kr paret för broddar, så skulle det innebära följande kostnader för socialkontoret.

Upplands-Bro kommun har cirka 4 400 invånare som är över 65 år. 4 400 x broddar för 69 kr är 303 324 kr. Broddar för 150 kr x 4400 invånare ger i sin tur en kostnad på 660 000 kr. Stockholms stads utvärdering visar dock på att inte samtliga inom målgruppen kommer att hämta ut sina broddar och att kostnaden blir en engångskostnad som betalas ut under en vinter och sedan ett mindre antal broddar vintersäsongerna framöver.

Socialkontoret vill dock påpeka att utöver dessa engångskostnader tillkommer resurser för att genomföra en upphandling samt resurser för administration och information vid utlämnandet utav broddarna. De utvärderingar som genomförts utav kommuner som infört gratis utdelning av broddar visar på de svårigheter som uppkommer, till exempel gällande öppettider och platser för utdelning, att invånare känner sig särbehandlade, att broddarna ej är anpassade efter målgruppen eller sitter fel.

Enligt Södertälje kommuns rapport och kunskapssammanställning

”Fallprevention och gratis broddar” den 3 oktober 2017 visar flera nationella rapporter ifrån SKL och Socialstyrelsen på att arbetet med fallprevention bör bedrivas som ett långsiktigt förebyggande arbete. Det krävas både generella och individuella insatser för att förebygga dessa. Bakomliggande orsaker till att en fallolycka inträffar är ofta flera, exempelvis användning utav läkemedel, dålig balans eller syn, hinder i hemmet, dåligt underlag utomhus eller dålig belysning.

Upplands-Bro kommun bör som alternativ för att kortsiktigt dela ut gratis broddar till invånare över 70 år, utveckla sitt långsiktiga systematiska arbete med fallprevention för att förhindra fallolyckor inom målgruppen. Socialkontoret anser att kommunen ska använda sig utav Socialstyrelsens Balansera mera webbutbildning samt informationsbroschyrer utöver det arbete som redan bedrivs idag inom fallprevention.

Barnperspektiv

Individuell riskbedömning för personer med ökad fallrisk inom Äldre- och omsorgsnämndens verksamheter ska ske oavsett om individen är barn, ungdom eller vuxen.

Helena Åman

Socialchef

Elisabeth Rågård

Avdelningschef kvalitet- och
verksamhetsstöd

Bilagor

1. Kommunfullmäktiges beslut § 6 den 14 februari 2018
2. Medborgarförslag om gratis broddar den 11 november 2017

Beslut sänds till

- Förslagsställaren